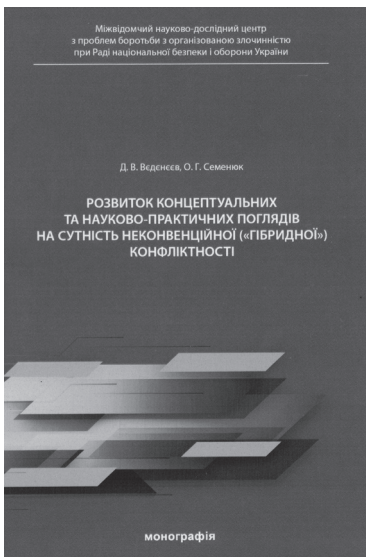

ПРО СУТНІСТЬ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ – БЕЗ МІСТИФІКАЦІЙ ТА КОНСПІРОЛОГІЇ

УДК 355.746.1 : 355.01

<https://doi.org/10.53679/2616-9460.1.2022.07>

Паливода Володимир Олександрович –
головний консультант відділу нових викликів
центру зовнішньополітичних досліджень
Національного інституту стратегічних досліджень
ORCID: 0000-0003-2414-4263

Веденєєв Д. В., Семенюк О. Г.

Розвиток концептуальних та науково-практичних поглядів на сутність неконвенційної («гібридної») конфліктності : монографія. Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2021. 228 с.

Volodymyr Palyvoda

ON HYBRID WARFARE, WITHOUT MYSTIFICATION OR CONSPIRACY

Наприкінці 2021 р. побачила світ монографія доктора історичних наук, професора Д. Веденєєва та доктора юридичних наук О. Семенюка «Розвиток концептуальних та науково-практичних поглядів на сутність неконвенційної («гібридної») конфліктності». Це друга книга авторської серії із вивчення актуальних проблем сутності й стратегії війн (конфліктів) нового концептуального типу, що виникають наприкінці ХХ – на початку ХХІ ст.

Дослідження інтелектуальних і воєнно-політичних джерел походження доктрин та арсеналу неконвенційної (гібридної – за поширеною назвою) війни, узагальнення основних тлумачень сутності війн нового концептуального типу, які існують, залишається актуальним науковим завданням. Зауважимо, що у світі тривають активні дискусії навколо термінологічного кадастру та розуміння сутності явища «гібридна війна».

У монографії Д. Веденеєва та О. Семенюка чи не вперше на теренах вітчизняної науки здійснюється спроба дати огляд інституалізації та напрямів науково-експертних досліджень з проблематики гібридних війн у сучасному українському безпекознавстві та військовій науці.

Зокрема, у *вступі* слушно відзначається, що в Україні відбувається інтенсифікація науково-аналітичних пошуків з осмислення «генези та змісту феномену гібридної війни як новітньої концептуальної моделі неконвенційного (асиметричного) протиборства, вивчення стратегії, тактики та арсеналу гібридного протиборства». При цьому на сьогодні в Україні відсутні установи, котрі би цілком (або переважно) спеціалізувалися на вивченні проблематики неконвенційної конфліктності або виконували в цій сфері координаційну роль.

Автори охарактеризували науково-організаційний «каркас» вітчизняної науково-аналітичної школи із вивчення проблематики гібридної конфліктності, помітну роль у якій відіграють: Національний інститут стратегічних досліджень, Міжвідомчий науково-дослідний центр з проблем боротьби з організованою злочинністю при РНБО України (тут працює відділ стратегічного аналізу, прогнозування та дослідження проблем протидії гібридним загрозам державній безпеці), Центр протидії дезінформації при РНБО України (мета діяльності – протидія гібридним загрозам у сфері стратегічних комунікацій), Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформаційної політики (здійснює вивчення гібридних загроз в інформаційно-комунікаційній сфері), Український кризовий медіа-центр (тут працює група аналізу гібридних загроз).

Крім цього, у монографії йдеться про профільну науково-аналітичну діяльність таких установ, як-от: Центральний НДІ Збройних Сил України; Національний університет оборони України імені Івана Черняхівського, у складі якого працюють: Центр воєнно-стратегічних досліджень, навчально-науковий центр стратегічних комунікацій у сфері забезпечення національної безпеки та оборони, науково-дослідний центр військової історії, кафедра стратегії національної безпеки та оборони; Національна академія Служби безпеки України; Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка; Інститут спеціального зв'язку та захисту інформації НТУУ «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»; Житомирський військовий інститут імені С. П. Корольова.

Конфліктологи, філософи, політологи, військові історики зосереджуються на вивченні питань, що стосуються походження феномену війни неконвенційного типу, сутності явища та змісту дефініції «гібридна війна», поглядів на нетрадиційну конфліктність у науково-аналітичних школах та концептуальному ешелоні воєнно-політичної думки провідних країн НАТО, Росії, КНР, проблемах імплементації сучасних теоретичних настанов та адаптації їх у практику військово-спеціальної діяльності тощо. Автори монографії, звертаючись до наукових студій М. Белескова, О. Бусол, В. Бочарнікова, Ю. Бута, О. Власюка, В. Горбуліна, Р. Гули, Р. Додонова, О. Їжака, В. Кравченка, О. Литвиненка, Є. Магди, В. Мандрагелі, Ю. Остаха, Б. Парахонського, С. Пирожкова, К. Попович, Г. Почепцова, С. Свешнікова, І. Слюсаренка, М. Требіна, Г. Яворської, віддають належне працям цих провідних розробників різних аспектів сучасної конфліктності та інших українських учених і державних діячів.

У *першому розділі* «Розвиток доктринальних й науково-практичних поглядів щодо “гібридної війни” в США та країнах блоку НАТО» йдеться, зокрема, про:

- основні теоретико-концептуальні передумови щодо формування доктрини гібридної війни;
- розвиток наукових поглядів на особливості гібридних війн у євроатлантичному воєнно-політичному просторі;
- проблематику гібридних війн у доктринальних воєнно-політичних документах і стратегічних рішеннях США;
- імплементацію поглядів, що стосуються гібридного протиборства, у доктринальні документи та воєнно-політичну практику країн НАТО та ЄС.

Автори монографії докладно аналізують воєнно-політичні та когнітивні чинники формування доктринальних засад неконвенційного протиборства, потужним поштовхом до яких стали тектонічні зсуви у світобудові після 1991 р., а згодом і стрімке зростання турбулентності в міжнародних відносинах, збільшення кількості дієвих воєнно-політичних гравців на світовій арені, включно з недержавними суб'єктами. Важливо, що автори висвітлюють і найсучасніші концепції нетрадиційної війни, зокрема створення т. зв. сил багатодоменого застосування, передбачених у доповіді Штабу Департаменту армії Міністерства оборони США від 16 березня 2021 р. під назвою «Трансформація багатодоменої армії:

готові перемагати в конкурентній боротьбі і конфліктах».

Корисною для науковців та практиків у галузі безпекознавства є інформація про розгалужену аналітико-управлінську інфраструктуру з вивчення й протидії гібридним загрозам у країнах Європейського Союзу.

Другий розділ «Формування доктринальних й науково-практичних уявлень про гібридну конфліктність в пострадянських державах та Китаї» присвячений розвитку науково-аналітичних досліджень з проблематики неконвенційного протистояння в Російській Федерації (РФ) та питанням гібридної війни в доктринальних документах і воєнно-політичних настановах Росії.

Окрім докладного висвітлення відповідних науково-аналітичних розробок і доктринальних документів РФ, автори характеризують військове будівництво, воєнно-технічне переозброєння та формування багатovidового угруповання військ РФ біля кордонів України, легенди стратегічних військових навчань, що побудовані на засадах сучасної війни високої інтенсивності «шостого покоління». Така війна – безконтактна, заснована на електронно-вогневому ураженні, зі зростанням ролі й значення засобів розвідки, спостереження та управління, що об'єднуються у єдине інформаційне поле, з утвердженням моделі «мережевоцентричної війни», під час якої нечувано зростає частка високоточної «розумної» зброї, тощо.

У листопаді 2021 р., коли тривав завершальний етап підготовки монографії, відбувся форум з безпекових проблем Аспенського інституту. З трибуни цього заходу голова Об'єднаного комітету начальників штабів Збройних сил США генерал М. Міллі висловив думку про те, що світове співтовариство вступає в епоху підвищеної стратегічної нестабільності, утверджується «триполярний світ», який утворюють великі держави, «три центри сили» – США, Росія та Китай. З огляду на це своєчасним новаційним елементом книги стало звернення Д. Веденеєва та О. Семєнюка (розділ другий) до аналізу особливостей концептуальних поглядів на неконвенційну війну (науково-практичних уявлень про гібридну конфліктність) в експертній думці та доктринальних оборонно-безпекових документах Китайської Народної Республіки (котра, за визнанням експертів та аналітиків Давоського форуму, з 2018 р. перетворилася на світового інноваційного лідера) та Республіки Білорусь.

У монографії, серед іншого, висвітлюється комплекс певних заходів з упровадження новітніх стратегій в секторі безпеки і оборони цих держав. Зокрема, йдеться про сутність китайської концепції «війни без кордонів», подібної до доктринальних засад гібридної війни, яка скеровує на використання множинних ударів воєнного та невоєнного характеру: «Першим правилом необмеженої війни є те, що немає ніяких правил, ніяких заборон». Увагу авторів дослідження привернуло оновлення силового потенціалу КНР, що відбувається на основі використання здобутків у галузі науки й технологій, з акцентом на кібернетичну та космічні галузі, стратегії інформатизованої та інтелектуальної війни. Йдеться також про застосування воєнно-цивільної стратегії злиття науки і технологій подвійного призначення, китайські концепції «інформатизованих локальних війн» та «інтелектуальної війни», новації у сфері забезпечення інформаційно-ментальної безпеки КНР тощо. Розглядаються створені в 2016 р. Війська стратегічної підтримки КНР з ведення розвідки, інформаційної війни, боротьби у кіберпросторі, радіоелектронної протидії.

Пізнавальним є висвітлення природи неконвенційних конфліктів у концептуальних документах у сфері оборони та безпеки Республіки Білорусь. Зокрема, затверджена 2016 р. нова Воєнна доктрина держави засновується на усталених сучасних уявленнях про характер неконвенційного протистояння, гібридні загрози та основні функціональні елементи гібридного протистояння. Підкреслюється значення інструментарію невоєнного протистояння. У документ уведено поняття «внутрішній збройний конфлікт», що може бути інспірований ззовні із застосуванням диверсійно-терористичних сил і засобів.

На нашу думку, важливими є прикінцеві авторські узагальнення щодо сутності сучасних та майбутніх воєн (конфліктів) нового концептуального типу (підрозділ 2.5, висновки). Так автори певною мірою намагаються заповнити теоретичну прогалину, яка, на жаль, існує через поширені механічні перекази з однієї публікації в іншу певного набору суджень щодо гібридної війни, або через те, що гібридними оголошуються будь-які «дискомфортні» прояви. У свою чергу, це призводить до неминучої профанації спроб проникнення в реальну сутність «заобрійних» загроз нетрадиційного типу, викликів майбутнього, розробок методів їхньої нейтралізації.

На наш погляд, слухними є міркування авторів монографії про те, що «гібридне протистояння

в своїй концептуальній основі спрямоване на деморалізацію противника, дистанційний підрив (переважно невійськовими й «неконтактними» методами) його спроможності до оборони й захисту національних інтересів в цілому, примушення його до капітуляції, відмови від реального державного суверенітету та готовності до нав'язування йому вигідної переможцям моделі зовнішньої та внутрішньої політики, відповідного корегування суспільно-економічного ладу та духовно-культурної сфери». Саме тому стратегія неконвенційного протиборства (агресії) спрямовується на знесення країни-жертви, зокрема через розбалансування адміністративно-політичного управління, сфери оборони та безпеки, економіки, інформаційно-культурного простору.

У виданні схарактеризовано стратегію неконвенційної конфліктності, під якою автори розуміють «концептуально обґрунтований, спланований, цілеспрямований, довгостроковий алгоритм прихованих дій держави стосовно інших держав та спільнот, спрямований на досягнення цілей держави-ініціатора гібридної війни засобами, які суперечать нормам міжнародного права та добросусідства». Поняття «театр гібридної війни» пропонується розглядати як «багатодоменний реальний (фізичний) та віртуальний (інформаційно-ментальний) простір існування держави (групи держав, нації, етносу, людської спільноти тощо), який цілеспрямовано перетворюється на часопростір проведення заздалегідь спланованого комплексу прямих та непрямих (асиметричних) агресивних дій».

Йдеться про мілітарну складову частину конфліктів майбутнього, роль у них спецслужб та Сил спеціальних операцій, приватних армій, неурядових організацій, субкультур, штучно (технологічно) створених людських спільнот, керованих масштабних операцій із демонтажу тих, що існували, та створення нової політико-ментальної реальності із наперед визначеними характеристиками, застосування організаційної, когнітивної, кібернетичної зброї тощо.

Підсумовуючи, зазначимо, що для читачів монографія Д. Веденеєва та О. Семенюка корисна, крім основного змісту, ще й солідним бібліографічним апаратом, біографічними довідками про основних розробників теоретичних засад сучасної воєнно-політичної конфліктності із США та країн НАТО, а також РФ, КНР.

Рецензована наукова праця стала серйозним кроком до розсудливого, позбавленого присмаку конспірології та примітивної кон'юнктури вивчення «когнітивної кухні» розроблення теоретичних і концептуальних поглядів на сутність новітніх моделей конфліктності нетрадиційного (гібридного) типу, своєрідною «кодифікацією» джерел походження актуальних загроз інституту суверенної державності та безпеці людства.

Сподіваємось, що Д. Веденеєв та О. Семенюк, які стали дописувачами журналу «Стратегічна панорама», продовжать започатковану серію виданнями, присвяченими дослідженню різноманітних стратегічних складників сучасної неконвенційної конфліктності.